

Moniammatillinen tiimioppiminen sosiaali- ja terveys- alan opiskelijoiden ja opettajien koke- mana

Tiina Kuukkanen
TtT, lehtori
Jyväskylän ammattikorkeakoulu
tiina.kuukkanen@jamk.fi

Pirjo Hynynen
TtL, lehtori,
Jyväskylän ammattikorkeakoulu
pirjo.hynynen@jamk.fi

Tiivistelmä

Tämän artikkelin tarkoituksena on kuvata Jyväskylän ammattikorkeakoulun Hyvinvointiyksikön opiskelijoiden ja opettajien näkemyksiä moniammatillisesta tiimioppimisesta. Aineisto kerättiin sähköisillä puolistrukturoiduilla kyselyillä keväällä 2014 ja 2015 opettajilta sekä opintonsa syksyllä 2013 aloittaneilta opiskelijoilta. Opiskelijat ja opettajat totesivat tiimioppi-

misen soveltuvan sosiaali- ja terveysalan ensimmäiseen ja toiseen lukuvuoteen ja tukevan moniammatillista työskentelyä ja lisäävän itseohjautuvuutta. Tiimioppimisesta oli edistänyt tiimin tehokas toiminta ja tiimityöskentelyn monipuoliset toteutustavat. Haastavana tekijänä mainittiin tiimin toiminnan organisointi muun muassa aikataulutus- ja työnjako-ongelmat. Lisäksi henkilökohtaiset ja yksilölliset tekijät esimerkiksi oma kehittyminen tai erilaiset

motivaatiotasot liittyivät läheisesti tiimioppimisen kokemuksiin. Ensimmäisen lukuvuoden tiimi- ja asiantuntijaopettajien mielestä tiimioppiminen oli edistänyt omaa pedagogista osaamista ja opiskelijoiden valmiudet muun muassa tiimityö-, projektitaidoissa itseohjautuvuudessa sekä moniammatillisessa työskentelyssä koettiin hyväksi tai erittäin hyväksi.

Avainsanat: *Tiimioppiminen, moniammatillinen, sosiaali- ja terveysala*

Johdanto

Uusimmat tutkimukset ja strategiat (Vesterinen, 2011; WHO, 2010) ovat painottaneet moniammatillisen tiimimuotoisen työskentelyn vastavaan sosiaali- ja terveysalan tulevaisuuden osaamistarpeeseen. Sosiaali- ja terveysalan organisaatiot ovat asiantuntijaorganisaatioita ja työtehtävät vaativat sisällöllisen asiantuntijuuden lisäksi yhä enemmän eri asiantuntijoiden joustavaa yhteistyötä ja tiimimäistä työskentelyä. Sosiaali- ja terveysalan asiakkaat ovat yhä moniongelmaisempia ja heidän tarpeensa erittäin monimuotoisia. Tiimimäisen työskentelyn on katsottu olevan soveltuvin edellä mainittuihin tilanteisiin (WHO, 2006) ja moniammatillisen tiimityön on todettu johtavan myös potilaiden kannalta parempaan lopputulokseen (Jugurtis, 2013). Lisäksi niukkenevat resurssit voidaan hyödyntää tehokkaammin kun asiantuntijat voivat avoimen dialogin kautta etsiä yhdessä ratkaisuja (Isoherranen, 2012, s. 155). Nykyisessä globaalissa terveystilanteessa WHO 2010 (WHO, 2010) tunnistaakin avainviestissään moniammatillisen työskentelyn ja kouluttautumisen innovatiiv-

visiksi strategiaksi, jonka avulla voidaan tehostaa yhteistyötä ja parantaa hoidon/ palvelujen tasoa.

Moniammatillisen tiimiopiskelun tavoitteena on valmistaa opiskelijoita työskentelemään yhdessä yhteisen päämäärän hyväksi, kohti asiakaskeskeisempiä ja turvallisempia sosiaali- ja terveyspalveluja (Interprofessional Education Collaboration Expert Panel, 2011).

Tiimioppiminen sosiaali- ja terveysalalla Jyväskylän ammattikorkeakoulussa

Jyväskylän ammattikorkeakoulun (JAMK) Hyvinvointiyksikkö käynnisti syksyllä 2013 tiimioppimisen pedagogiikkaan perustuvan opiskelijoiden koulutuksen. Tiimioppimista varten muokattiin uusi opetussuunnitelma, toteutettiin toimivat tilaratkaisut ja sitoutettiin henkilökunta muutokseen. Kaikki Hyvinvointiyksikön opiskelijat (yhteensä 204 opiskelijaa) opiskelivat ensimmäisen lukuvuoden 15 hengen moniammatillisissa tiimeissä. Tiimit muodostuivat viiden eri tutkinto-ohjelman (fysioterapeutit, kuntoutuksen ohjaajat, sairaanhoitajat, sosionomit ja toimintaterapeutit) opiskelijoista. Ensimmäisen vuoden osaamisen kehittäminen kohdistui hyvinvointialan yhteisiin perusteisiin (asiakkuus ja hyvinvointipalvelut, hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen sekä sosiaali- ja terveysalan toimintaympäristö). Näitä opintojaksoja toteutettiin tiimin kokoontuessa neljän tunnin dialogitreeneihin kaksi kertaa viikossa tiimi- ja asiantuntijajohdolla. Dialogitreeneihin opiskelijat tulivat aina valmistautuneena ja niiden sisältöihin johdateltiin asiantuntijaluennoilla ja välitehtävillä. Dialogitreeneiden lisäksi opiskelijat kehittivät työelämävalmiuksiaan suunnittele-

malla ja toteuttamalla työelämälähtöisen projektin. Ensimmäinen lukuvuosi sisälsi myös viestintää, englantia, ICT- ja yrittäjyysopintoja. Lukuvuoden aikana oli kuusi ns. ankkuriviikkoa, jotka toteutettiin yhdessä oman tutkinto-ohjelman opiskelijoiden kanssa. Toinen vuosi sisälsi ammatillisen osaamisen kehittämistä pääasiassa oman tutkinto-ohjelman opiskelijoiden kanssa. Lisäksi moniammatilliset tiimit kokoontuivat kolme kertaa lukuvuodessa ns. casepäiviin, jolloin moniammatillisten tiimien jäsenet ratkaisivat yhdessä sosiaali- ja terveystalouden tapausesimerkkiasiakkaiden ongelmia.

Tiimioppimisen arviointi

JAMK:n Hyvinvointiyksikössä toteutettavaa tiimioppimista arvioidaan koko koulutuksen ja vielä koulutuksen päättymisen jälkeen pitkittäisseurannoilla. Tämä tutkimus kohdistuu ensimmäiseen ja toiseen lukuvuoteen, opiskelijoiden, tiimivalmentajien ja asiantuntijaopettajien näkökulmista.

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää:

- millaisia näkemyksiä opiskelijoilla oli tiimioppimisesta ensimmäisen ja toisen lukuvuoden jälkeen?
- millaisia näkemyksiä tiimivalmentajilla ja asiantuntijaopettajilla oli tiimioppimisesta ja opiskelijoiden valmiuksista?

Tutkimuksen toteutus

Seurantakyselyt toteutettiin puolistrukturoituna Webropol-kyselyinä toukokuussa 2014 ja huhtikuussa 2015. Kyselyt lähetettiin kaikille lukuvuoden 2013/2014 aikana tiimioppimisessa mukana olleille opiskelijoille sekä tiimivalmentajille ja asiantuntijaopettajille (taulukko 1).

Tutkinto-ohjelmittain opiskelijoiden vastausprosentit vaihtelivat 50–89 % välillä. Opiskelunsa aloittaneista opiskelijoista puolella oli taustalla lukio-opinnot ja ylioppilastutkinto, toisen asteen ammatillisella tutkinnolla opiskelunsa aloitti viidennes. Vastaajista 9 % ei ollut ollenkaan työkokemusta tai se oli erittäin vähäistä ja vastaavasti työkokemusta yli 10 vuotta oli seitsemällä prosentilla vastaajista. Suurimman osan vastaajista (27 %) muodostivat sosiaalialan opiskelijat ja seuraavaksi eniten vastaajia oli fysioterapeutti- (24 %) ja toimintaterapeuttiopiskelijoissa (24 %).

Tuloksia tarkasteltiin kuvailevalla tilastotieteellä, frekvensseinä ja avoimet vastaukset analysoitiin aineistolähtöisesti sisällönerittelyllä ja -analyysillä. Tuloksia käsiteltäessä luokittelussa muuttujissa yhdistettiin luokkia: Samaa mieltä = ”Täysin samaa mieltä” + ”Samaa mieltä”, Eri mieltä = ”Täysin eri mieltä” + ”Eri mieltä” sekä Hyvä = ”Erittäin hyvä” + ”Hyvä” ja Heikko = ”Erittäin heikko” + ”Heikko”.

Taulukko 1. Kyselyihin vastanneet

	Kevät 2014	Kevät 2015
Opiskelijat	N=184, vastanneet 138 Vastausprosentti 75 %	N=180, vastanneet 85 Vastausprosentti 47 %
Tiimivalmentajat ja asiantuntijaopettajat	N=17, vastanneet 15 Vastausprosentti 88 %	N=20, vastanneet 19 Vastausprosentti 95 %

Taulukko 2. Opiskelijoiden näkemyksiä tiimioppimisesta ensimmäisen vuoden oppimismenetelmänä ($n=136$)

Väittämät	Samaa mieltä	Eri mieltä	En osaa sanoa
Tiimioppiminen on tukenut oppimistani.	102	33	1
Tiimioppiminen sopii oppimismenetelmäksi ensimmäisen vuoden opiskeluun.	93	40	3
Tiimioppiminen on lisännyt itseohjautuvuuttani.	96	30	10
Tiimioppiminen on tukenut moniammatillista työtötta.	113	19	4

Tulokset

Kokonaisuudessaan suurin osa kyselyyn vastanneista koki, että tiimioppiminen oli tukenut moniammatillista työtötta ja lisännyt itseohjautuvuutta. Opiskelijoista 70 % mielestä tiimioppiminen soveltui ensimmäiseen opiskeluvuoteen. (Taulukko 2.)

Tiimioppiminen oli toteutunut myös toisena lukuvuotena ja opiskelijat olivat pystyneet toimimaan tiimioppimisen periaatteiden mukaisesti (taulukko 3).

Tiimioppimista edistäviä tekijöitä tarkasteltaessa nousi esiin kolme selkeästi erottuvaa luokkaa: tiimi, tiimityöskentelyn sisällöt ja toteutustavat sekä oma kehittyminen. Keskeisimmäksi tekijäksi opiskelijat nimesivät tiimiin liittyvät tekijät; tiimin hyvän yhteishengen, turvallisen ilmapiirin ja tiimin toimivuuden.

”Hyvä tiimihenki”

”Tiimin tuki ja luottamus”

”Tiimissä työskentely, yhteisten pelisääntöjen hiominen.”

”Tiimioppiminen on ollut hyvä juttu.

On ollut mukava tehdä koulutöitä porukalla.”

Tiimityöskentelyn sisällöt ja toteutustavat, erityisesti projektit, dialogitreenit ja erilaiset oppimistehtävät olivat lisänneet vastuun ottamista yhteisistä tehtävistä. Myös itsearviointin, itsereflektion, vuorovaikutustaitojen ja uskalluksen lisääntyminen olivat edesauttaneet tiimioppimisen onnistumista. Muina tiimioppimiseen liittyvinä positiivisina tekijöinä mainittiin muuna muassa tiimin kehittyminen, moniammatillisuus sekä kapteenien ja valmentajien onnistunut toiminta.

”Olen koko ajan pystynyt kasvattamaan rohkeuttani ja nyt olen jo melko luontevasti ja aktiivisesti mukana yhteisessä dialogisissa”

”Omien toimintatapojen oppiminen ja tunnistaminen”

”Olen oppinut kuuntelemaan muita entistä paremmin”

Vastaajista neljäsosan (26 %) mielestä mikään asia ei ollut haitannut tiimioppimisen toteutumista. Tiimin toimintaa haittaavimmaksi tekijäksi koettiin organisointiongelmia. Heikosti toimivassa tiimissä oli ongelmia työskentelyn aika-tiluudessa ja tehtävänjaossa. Tiimioppimisen onnistumiseen olivat yhteydessä

Taulukko 3. Opiskelijoiden näkemyksiä tiimioppimisesta toisena lukuvuotena

Väittämät	Samaa mieltä	Eri mieltä	En osaa sanoa	Yhteensä
Tiimioppiminen on toteutunut toisena opiskeluvuonna.	56	27	2	85
Tiimioppiminen sopii toiseen opiskeluvuoteen.	46	33	6	85
Olen pystynyt toimimaan tiimioppimisen periaatteiden mukaisesti.	51	13	20	84
Ensimmäisen lukuvuoden tiimioppiminen lisäsi valmiuksiani hahmottaa toisen opiskeluvuoden sisältöjä moniammatillisesti.	40	32	13	85
Moniammatillinen työote on näkynyt myös toisena opiskeluvuonna.	37	38	10	85
"Casepäivät" ovat tukeneet tiimioppimista.	38	38	9	85
Ensimmäisen lukuvuoden tiimioppiminen lisäsi valmiuksiani toimia moniammatillisesti esim. harjoittelussa.	56	15	14	85
Odotukseni toisen vuoden opiskelusta ovat täyttyneet.	54	23	7	84

tiimin erimielisyydet ja tiimin jäsenten erilaiset motivaatiotasot. Ulkoisina toimintaa haittaavina tekijöinä mainittiin ohjauksen puute tiimityöskentelyssä sekä liian suuren vastuun antaminen opiskelijoille.

"Ryhmätöiden tekemisen vaikeus: yhteisen ajan löytyminen ja erilaiset motivaatiotasot."

"Kaikki eivät ole luotuja tiimiopiskeluun ja osa tulee siivellä ja pysyy liikaa taka-alalla eikä ota vastuuta asioista."

Myös henkilökohtaiset tekijät vaikuttivat tiimioppimisen onnistumiseen. Näitä tekijöitä olivat oma asenne ja motivaatio tiimissä työskentelyyn sekä rohkeus ryhmässä toimimiseen.

"Toisinaan olen huono ilmaisemaan omia mielipiteitäni ja olen ennemmin hiljaa kuin äänessä."

"Olen hieman ujo ja syrjäänvetäytyvä persoona, joten aluksi tiimityöskentely tuntui hieman kiusalliselta ja jännittäminen vei turhaan energiaani ja häiritsemi oppimista. Olen kuitenkin koko ajan pystynyt kasvattamaan rohkeuttani ja nyt olen jo melko luontevasti ja aktiivisesti mukana yhteisessä dialogissa"

Toinen lukuvuosi

Noin puolet opiskelijoista oli sitä mieltä, että tiimioppiminen soveltuu myös toiseen opiskeluvuoteen ja yli 60 % katsoi, että tiimiop-

piminen olikin toteutunut toisena lukuvuotena ja pystynyt itse toimimaan tiimioppimisen periaatteiden mukaisesti. Ensimmäisen lukuvuoden tiimioppiminen oli lisännyt opiskelijoiden valmiuksia hahmottaa toisen opiskeluvuoden sisältöjä (n=40) ja toimia moniammatillisesti myös harjoittelutilanteissa (n=46).

Tiimivalmentajien ja asiantuntijaopettajien mielestä tiimioppiminen soveltui ja sitä oli sovellettu myös omien ammattiaineiden opetuksessa (taulukko 4). Tiimioppiminen oli laajentanut valmentajien ja asiantuntijaopettajien pedagogista osaamista, mutta opettajat kaipaivat lisää osaamista tiimioppimisen pedagogiikkaan liittyen. Tiimioppiminen oli lisännyt valmentajien ja asiantuntijaopettajien avointa ja läheistä yhteistyötä yli ammattirajojen.

Ensimmäisen lukuvuoden jälkeen tiimiopiskelijoiden valmiudet tiimityö-, projektityötaidot, itseohjautuvuus ja moniammatillinen työote koettiin pääasiallisesti hyviksi tai erittäin hyviksi (taulukko 5). Opiskelijoiden todettiin olevan itseohjautuvia ja toimivan luontevasti moniammatillisella työotteella.

”Opiskelijat eivät ole koskaan ennen olleet näin itseohjautuvia. Oppimisen ilo ja yhteisöllisyys ovat myös ihan uusia käsitteitä ympäristössämme”

Opettajat olivat antaneet entistä enemmän vastuuta opiskelijoille ja opiskelijat olivat valmiimpia ottamaan vastuuta ja tarttumaan toimeen napakammin. He olivat rohkeampia, avoimempia ja keskustelutaidoiltaan kehittyneempiä kuin ennen tiimioppimista.

Pohdinta

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää tiimioppimista Jyväskylän ammattikorkeakoulun Hyvinvointiyksikössä opiskelijoiden ja opettajien näkökulmasta. Opiskelijoiden ja opettajien mielestä moniammatillinen tiimiopiskelu soveltui sosiaali- ja terveysalan ensimmäiseen ja toiseen opiskeluvuoteen.

Tutkimuksessa tiimioppimisen todettiin tukevan oppimista ja moniammatillista työotetta. Tiimityötaitoja tulee omaksua jo opiskeluaikana (Neville, 2013; Sargeant, 2008), sillä tiimin ke-

Taulukko 4. Opettajien näkemyksiä tiimioppimisesta (n=19)

Väittämät	Samaa mieltä	Eri mieltä	En osaa sanoa
Tiimioppiminen soveltuu toisen lukuvuoden opiskeluun.	17	1	1
Olen voinut soveltaa tiimioppimista omassa opetuksessani.	16	2	1
Tilat ovat soveltuneet tiimiopetukseen.	2	15	2
Kollegani ovat tukeneet minua tiimiopiskelun toteutuksessa.	15	2	2
Esimiehet ovat tukeneet tiimiopiskelua.	2	11	6

Taulukko 5. Opettajien näkemykset opiskelijoiden valmiuksista

	Hyvä	Kohtalainen	Heikko	Yhteensä
Tiimityötaidot	16	1	1	18
Projektityötaidot	13	3	1	17
Sosiaali- ja terveystieteen sisällöllinen osaaminen	9	6	2	17
Itseohjautuvuus	16	3	0	19
Vastuunotto omasta toiminnasta	16	2	1	19
Vastuunotto tiimin/ryhmän toiminnasta	13	4	1	18
Vuorovaikutustaidot	16	2	1	19
Itsearviointikyky	12	5	2	19
Organisointikyky	13	5	0	18
Moniammatillinen työote	14	3	0	17

hitysprosessiin ja yhdessä työskentelyyn tarvitaan pidempi ajanjakso, jolloin myös tiimin yhteiset toimintamallit kehittyvät (Isoherranen, 2012, ss. 158-159). Pelkkä yhdessä työskentely tai yhteiset luennot toisten kanssa eivät ole riittäviä toimintoja todellisen tiimin rakentamiseksi. Moniammatillisten oppimistilanteiden onkin todettu stimuloivan luontevasti tiimityöskentelyyn (Roodbol, 2010).

Opiskelijat mainitsivat hyvän toimivan tiimin ja oman kehittymisen tiimin jäsenenä edistäneen tiimioppimista. Tiimin toimiessa yhdessä kehittyi keskinäinen luottamus ja vuorovaikutusilmapiiri, joita Isoherranen (2012, s. 160) pitää tiimin jäsenten sosiaalisina tuotoksina. Moniammatillisessa työskentelyssä tarvitaan myös yhteisvastuuta, jolloin kukaan ei olla vapaamatkustajana (Isoherranen, 2012, s. 155). Markkola (2014) mainitsee tiimityön onnistumiseen liittyvinä tekijöinä ryhmän kiinteyden, kaikkien jä-

senten huomioimisen yksilöinä ja ryhmän jäseninä. Tehokkaiden tiimien jäsenet ymmärtävät ja kunnioittavat toisiaan ja heidän roolejaan, he tunnistavat tiimityön vaativan kaikkien työpanosta, jakavat yhteiset näkemykset ja käytännöt, kommunikoivat onnistuneesti ja usein sekä muodollisissa että epämuodollisissa tilanteissa (Sargeant, 2008). Oman näkökannan ja mielipiteen ilmaiseminen ymmärrettävästi perusteluineen ja toisten esittämien näkökulmien huomiointi ovat oleellisia keskustelevalle asiantuntijuudessa ja toimivassa moniammatillisessa työskentelyssä (Isoherranen, 2012, ss. 157 -159).

Jokaisen opiskelijan ollessa ”erilainen oppija”, henkilökohtaiset tekijät, kuten motivaatio ja asenne vaikuttivat tiimioppimisen onnistumiseen. Oma yksilöllistä panostaan painottavat opiskelijat ovat saattaneet kokea tiimioppimisen liian yhteisöllisenä oppimismuotona. Markkolan

(2014) tutkimukseen osallistuneet tiimit pitivät tiimin jäsenten omaa oppimistakin tärkeänä, yksilön tiedon todettiin hyödyntävän koko tiimiä. Tiimityöskentelyssä opiskelija on kuitenkin riippuvainen tiimin toisten jäsenten panoksesta ja motivaatiosta tehtävien suhteen sekä yhteistyöhalukkuudesta (Markkola, 2014). Tiimityöskentelyssä täytyy taata, että tiimin jäsenet arvostavat jaetun vastuun tärkeyttä, kommunikaatiota, yhteistä päätöksentekoprosessia ja että heillä on täysi ymmärrys tiimin jäsenten rooleista (Courtenay, 2013). Tiimityössä yksilön osaaminen yhdessä tiimin oppimisen ja yhteisten kokemusten kautta muodostaa yhteistä ymmärrystä ja osaamisperustaa.

Tiimioppimisen onnistumista olivat haitanneet muun muassa tiimin työskentelyyn liittyvät organisointiongelmat aikataulutuksessa ja tehtävänjaossa sekä epäselvät prosessit. Tämä johtune tiimioppimisen ideologian uutuudesta kyseisessä koulutusorganisaatiossa. Uuden toimintatavan juurtumiseen liittyy useita muutosta edistäviä ja estäviä tekijöitä. Toimintatavan implementointia edistäviksi tai estäviksi tekijöiksi on mainittu muun muassa käyttäjään, organisaatioon, menetelmään ja koulutukseen liittyviä tekijöitä (Grol & Grimshaw, 2003; Kivisaari ym., 1999; Stergiou-Kita, 2010). Kriittisinä ulkoisina tekijöinä (Bridges, 2011) mainitsee muun muassa organisaation sitoutumisen, aikataulutukseen liittyvät ongelmat, henkilöstön koulutautumisen, soveltuvien tilojen ja teknologioiden puutteen tai niiden toimimattomuuden. Myös organisaation perinteinen hierarkia voi estää tehokkaan tiimityöskentelyn (Jurgurtis ym., 2013, s. 15). Liljerothin (2013) mukaan ensimmäisenä uuteen toimintaan osallistuvat opiskelijat saattavat kyseenalaistaa muutoksen,

mutta seuraaville opiskelijaryhmille käytännöt ovat jo vakiintuneet.

Yhteenveto

Opiskelijoiden ja opettajien näkemykset tiimioppimisesta ja sen sovellettavuudesta sosiaali- ja terveysalan ensimmäiseen ja toiseen opiskeluvuoteen olivat pääosin myönteisiä. Tiimioppiminen oli tukenut opiskelijoiden moniammatillisen työotteen kehittymistä ja itseohjautuvuutta. Opettajat kokivat oman pedagogisen osaamisensa kehittyneen ja opiskelijoiden olevan rohkeampia ja avoimempia sekä keskustelutaidoiltaan kehittyneempiä. Kuitenkin vasta pidempiaikainen seuranta näyttää miten tiimioppimisessa on onnistuttu ja miten moniammatillinen tiimityöskentely siirtyy opiskelijoiden mukana työelämään.

Tutkimuksen tulokset ja ammattikorkeakoulussa tehty kehittämistyö antavat hyvän pohjan kehittää sosiaali- ja terveysalalle omaleimaista moniammatillista tiimioppimista ja työskentelyä sekä koulutusorganisaatioissa että käytännön työelämässä. Opiskelun toteuttaminen tiimityöskentelyn periaattein rohkaisee moniammatilliseen työskentelyyn, kehittää opiskelijan itsetuntemusta ja toisten henkilöiden huomioon otamista sekä korostaa yhteisöllisyyttä, yhteistyötä ja herättää yhteistä vastuunottoa. Nähtäväksi jää, miten byrokraattisiksikin mielletty koulutusorganisaatiot ottavat vastaan tämän haasteen?

Lähteet

.....
Bridges, D., Davidson, R., Odegard, P., Maki, I., & Tomkowiak, J. (2011). Interprofessional collaboration: three best practice models of interprofessional education. *Medical Education Online*

16:6035. doi:10.3402/meo.v16i10.6035.

Courtenay, M., Nancarrow, S., & Dawson, D. (2013). Interprofessional teamwork in the trauma setting: a scoping review. *Human Resources for Health, 11*(57), 1-10.

Grol, R., & Grimshaw, J. (2003). From best evidence to best practice. Effective implementation of change in patients care. *Lancet, 362*(9391), 1225-1230.

Interprofessional Education Collaboration Expert Panel. (2011). *Core competencies for interprofessional collaborative practice: Report of an expert panel*. Washington, DC: Interprofessional Education Collaborative. Luettu osoitteesta <http://www.aacn.nche.edu/education-resources/IP-ECReport.pdf>.

Isöherranen, K. (2012). *Uhka vai mahdollisuus-monianmatillista yhteistyötä kehittämässä*. Sosiaalityöiden laitoksen julkaisuja 2012:8. Helsingin yliopisto. Väitöskirja. Luettu osoitteesta <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-10-7664-0>.

Jurgutis, A., Kummel, M., Mört, S., & Grinevičius, K. (2013). *Multiprofessional teamwork to gain better community health. Developing the potential of high quality PHC*. Department of Public Health, Faculty of Health Sciences. Baltic Sea Region Programme 2007-2013: Klaipeda university, Klaipeda Lithuania, Turku University of applied sciences, Turku, Finland. Luettu osoitteesta http://www.ku.lt/svmf/files/2012/10/Report_6-Multi-professional-teamwork-to-gain-better-community-health.-Developing-the-potential-of-high-quality-PHC.pdf.

Kivisaari, S., Kortelainen, S., & Saranummi, N. (1999). *Innovaatioiden juurruttaminen terveydenhuollon markkinoilla*. Digitaalisen median raportti 7. Helsinki: Tekes.

Liljeroth, P. (2013). *Voimavaroja tukeva moniammatillinen ammattikäytäntö sosiaali- ja terveysalan AMK-koulutuksessa*. Luettu osoitteesta <http://www.uasjournal.fi/index.php/uasj/article/view/1521/1445>.

Markkola, K., Gustafsson, M-L., & Salanterä, S. (2014). Ammatillisen yhteistyön toimintatapoja erikoissairaanhoidossa. *Fysioterapia, 1*, 32-36.

Neville, C., Petro, R., Mitchell, G., & Brady, S. (2013). Team decision making: design, implementation and evaluation of an interprofessional education activity for undergraduate health science students. *Journal of Interprofessional Care, 27*(6), 523-525.

Roodbol, P. (2010). Multiprofessional education to stimulate collaboration: a circular ar-

gument and its consequences. *GMS Zeitschrift für Medizinische Ausbildung, 27*(2), 1-4. doi: 10.3205/zma000665.

Sargeant, J., Loney, E., & Murphy, G. (2008). Effective Interprofessional Teams: "Contact Is Not Enough" to Build a Team. *Journal of Continuing Education in the Health Professions, 28*(4), 228-234.

Stergiou-Kita, M. (2010). Implementing clinical practice guidelines in occupational therapy practice. Recommendations from the research evidence. *Australian Occupational Therapy Journal, 57*(2), 76-87.

Vesterinen, M-L. (2011). *Sote-ennakointi, sosiaali- ja terveysalan sekä varhaiskasvatuksen tulevaisuuden ennakointi*. Raportteja ja tutkimuksia 3. Etelä-Karjalan koulutuskuntayhtymä.

WHO. (2006). *The World Health Report 2006: Working together for health*. World Health Organisation, Geneva. Luettu osoitteesta http://www.who.int/whr/2006/whr06_en.pdf?ua=1.

WHO. (2010). *Framework for Action on Interprofessional Education & Collaborative Practice*. Health Professions Networks. Nursing & Midwifery. Human Resources for Health. Luettu osoitteesta http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/70185/1/WHO_HRH_HPN_10.3_eng.pdf?ua=1.

